

Klasik Edebiyatımızın Dili (Bildiriler)

Mustafa İSEN

ATATÜRK
KÜLTÜR
MERKEZİ
BAŞKANLIĞI

T.C. Başbakanlık
Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 482
Bilimsel Toplantılar: 61
ISBN: 978-975-16-3369-9

Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Mustafa İSEN

KLASİK EDEBİYATIMIZIN DİLİ

Atatürk Kültür Merkezi 2017

Birinci Baskı 1000 Adet

İnceleyenler: Prof. Dr. Metin AKKUŞ - Doç. Dr. Tuba İşinsu DURMUŞ

Atatürk Kültür Merkezi
Ziya Bey Caddesi No: 19, 06520 Balgat - Ankara
Tel : 0 312. 284 34 18
Belleğöçer : 0 312. 284 34 65
İnternet : www.akmb.gov.tr

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Baskı ve Cilt

Grafiker

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
1. Cadde 1396. Sokak No: 6
06520 (Oğuzlar Mahallesi)
Balgat-ANKARA
Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx
Faks : 0 312. 284 37 27
E-mail : grafiker@grafiker.com.tr
Web : grafiker.com.tr

Klasik Edebiyatımızın dili (Bildiriler) Nazım ve Nesir / Editör: Mustafa İsen. – Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2017.

429 s., 24 cm (AKDITYK Atatürk Kültür Merkezi Yayını; 482. Bilimsel Toplantılar; 61)

Kaynakça içerir

ISBN: 9789751633699

- 1. EDEBİYAT, TARİH**
- 2. EDEBİYAT, TÜRK – SEMPOZYUMLAR**
- 3. TÜRK EDEBİYATI – TARİH VE ELEŞTİRİ**
- 4. DİVAN EDEBİYATI – ARAŞTIRMA İNCELEME**
- 5. TÜRK EDEBİYATI – DİVAN EDEBİYATI – SEMPOZYUMLAR**
- 6. DİVAN EDEBİYATI – ELEŞTİRİ VE YORUM – SEMPOZYUMLAR**

I. İsm. Mustafa II. E. a. III. Dizi
889.4578

16. Yüzyıl Osmanlı Vesikalarının Bazısına Nesir Şaheseri Denilebilir mi?

Claudia Römer*

Recaizade Mahmut Ekrem, 1883 senesinde İstanbul'da yayınlanan *Talim-i Edebiyat* adlı eserinde, herhangi bir metnin, reklamların bile edebiyat sayılması gerektiğini öne sürmüştü (Mignon 2005: 51). Biz bu konuşmamızda edebiyata çok daha yakın olan, belki de hakikaten bir edebiyat türü olarak bile sıfatlandırılabilen bir metin kategorisinin üzerine duracağız.

Osmanlı vesikalarının müellifleri, hukuk veya devlet belgeleri yazdıkları için, sözcük seçiminde zevkle okunmak ya da dinlenilmek amacıyla yazılan edebiyat eserlerinin müellifleri kadar serbest değillerdi. Buna rağmen konuları yaşamın tüm sorunlarını içerebilen vesikaların dilinin, ait oldukları yüzyılın nesir üslubuna uyduğunu görebiliriz. Meselâ 15. yüzyılın Osmanlı vesikalarının, hem erkânı bakımından, hem de asıl metinleri bakımından Eski Osmanlı Edebiyatının (ya da Eski Anadolu Türkçesiyle yazılan edebiyatın) üslubunun öğelerine sahip olduğunu söyleyebiliriz. Kraelitz (1921) tarafından yayınlanan 15. yüzyılın vesikaları dil bakımından Kanuni Sultan Süleyman'ın vesikalarıyla karşılaştırılınca üslubun gelişmesi besbelli olur.

Rhoads Murphey'ye göre (1993-1994: 278), Yavuz Sultan Selim'in devrinden itibaren, edebiyatta ve bilhassa tarihçilikte yeni secili üslubun ortaya çıkışı görünmektedir. Bu üslup, Osmanlı sülalesini veya belli bir sultanı övmek amacıyla yazılan tarihlerde de kullanılmaktadır. Kendinden sonraki yazarlara tesiri olanlardan en ileri gelen tarihçi, Celalzade Mustafa sayılır. *Tabakatü'l-memalik*'ini inceleyen Kappert (1981: 1206), bu üslubun bir amacının da halk edebiyatının üslubundan isteyerek farklılık, ayrılık ve uzaklık simgelemek olduğunu tespit

* Prof. Dr., Universität Wien, Institut für Orientalistik, claudia.roemer@univie.ac.at

etmiştir. Lakabı “Koca Nişancı” olan Celâlzâde Mustafa’nın, yıllarca nişancı rütbesinde çalıştığı sırada bu yeni üslubu vesikalara da ilk defa uyguladığı bilinmektedir (Ménage 1985: 272-273).

Fahir İz (1964), nesrin sade, orta ve süslü nesir olan üç tarzdan ibaret olduğunu öne sürmüştür. Hâlbuki, bir metnin tek bir tarzda yazıldığı sık rastlanan bir olay sayılamaz. Bir terimi ile inşa üslubu, bir başkasıyla divan nesri (Levend 1972: 85-86) denilen üslubun, normal olarak orta ve süslü nesir öğeleriyle kurulduğu görülmektedir (Flemming 1973: 158, dipnot 4 ile beraber). Hattâ, inşa üslubunun belli sıfatlarından biri, en az orta ve süslü nesir seviyelerinin birinden ötesine geçip dönmektir. Tietze 1973 senesinde yayınladığı temel makalesinde Mustafa Âlî’nin nesir üslubunun üzerinde durmuştu. Makalesinin ilk yarısında ise, Osmanlı nesir ya da inşa üslubunun genel yapısını pek detaylı açıklamıştı. Cümlelerin, birbirini denizin dalgaları gibi takip etmekte olduğunu yazmıştır. Daha ilerde söylediklerini İngilizce olarak aynen aşağıya alıyoruz:

... an impression of casualness, caused by the varying lengths of its subsections and by the interspersed short elements that stand outside of the system, that are so to speak ‘weightless’ connectives or additions. (Tietze 1973: 298-299)

Şunu da ekleyebiliriz: Bu dalgalar bir yandan bir ritim yerine getirmektedir, öte yandan şiirde olduğu gibi, nesirde de ritim veya ahenkle ilgili unsurların arasında kafiyeli veya secili parçalar, aliterasyon vs. yer almaktadır. Bunlar metinlerin estetiğini temin eden temel unsurlardır (krş. Römer baskıda b).

Kappert’e göre (1981: 36-40), bir metnin süslü nesir parçaları, anlatılan hikâyeyi ilerletmeyen, daha doğrusu çizilen resmin üzerinde durup kalan süs öğeleri olarak tespit edilebilirken, bir müellifin orta nesir seviyesine değiştirmesi, hikâyenin mühim haberini anlatmak içindir.

Andreas Tietze, konusu Nev’îzâde’nin (1583-1635) bir dostuna yazdığı ve divan nesrine ait olan bir mektubu olan başka bir makalesinde, bu nesir türünün şiire o kadar yakın olduğundan, yabancı dillere ancak şiir olarak tercüme edilebildiğini göstermektedir. Bu mektubun başlangıcından küçük bir alıntısını aşağıya almaktayız (Tietze 1989: 612-613):¹

¹ Burada ele alacağımız örneklerde, edisyonlarındaki uyaklı satırları alt alta yazan Tietze’yi takip edeceğiz. Bu konu ve Orhun yazıtlarının dilinin nesir veya şiir olarak sınıflandırılmasına dair bkz. Römer (baskıda b), dipnot 8.

hevâ-yı 'âlem mu'tedil
 oldukça
 hevâ-yı dil mütegayyir ü mütebeddil
 olub
 sevdâ-yı mahabbet-i ahhâb
 sebeb-i hareket ü iztırâb
 olmağa başladı

Bu cümlelerin yapısında üç defa *olmak* fiilinin geçmesi, secili parçalarına nispeten bir yandan çok ilginç bir ayrılık yaratmakta, öte yandan da anlatılan üç olayın her birine cümlelerin bir seksyonunu ayırtmaktadır. Bu ilk örneğimiz özel mektuptan alınmış ise de, bundan sonra ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun resmî yazışmalarının üzerinde duracağız. Bilindiği üzere, resmî vesikaların dili resmî olmayan edebiyattan çok daha stereotipik ve kalıplaşmış parçalardan ibarettir. Bunlardan en ileri gelenleri, vesikaların secili, kafiyeli erkanıdır, yani unvan, dua, hüküm vs. Vesikaların, bundan başka hakiki erkan olmayan ama yüksek derecede kalıplaşmış unsurlardan ibaret olduğunu yüzlerce örneklerden tanımaktayız (krş. bilhassa Matuz 1972).

Aşağıdaki örneği ilgili vesikanın, bir elçinin İstanbul'a geldiğini anlatan nakle (Narratio) giriş kısmından aldık (Matuz 1974, vesika no: 1 – 1527):

südde-i seniyye-i sa'âdet-penâh ve
 'atebe-i 'aliyye-i celâlet-destgâhuma
 ki maşrık-i neyyirân-i sa'âdet u ikbâl
 ve mukabbel-i şifâh-i ekâsire vu akyâldür

Bir vesikanın Schaendlinger (1983: XXV) tarafından *Manifestatio* adlandırılan rükünde, Kanuni Sultan Süleyman, Osmanlı askerlerinin bir defa fethettikleri bir kalenin geri verilememesi hakkında konuşurken, aynı zamanda iki devletin arasındaki dostluğun bozulmamasını teyit etmektedir (Schaendlinger 1983, vesika no: 19 (1554), satır 10-11). Burada metnin asıl haberinin daha basit olan orta nesirle, anlayışına pek mühim olmayan kısmının ise secili ve süslü nesirle yazılmış olduğu görülmektedir:

anlar[dan] el çekmek âyîn-i saltanet-i hümâyûnumuza
 muhâlifdür
 imdi sevâlif-i eyyâm
 ve sevâbık-i a'vâmdan
 ma beynümüzde olan mahabbet u müvâlât
 ke-mâ kân mukarrer olub

Aynı fenomen şu örneğimizde de görünmektedir (Schaendlinger 1983, vesika no: 11, satır 27):

nasr-i mübîn
nasîb-i leşker-i melâyik-âyîn
vâkı' olmuş
andan gayrı haylı hisârlar dahı feth olunub muzâfât-i memâlik-i
mahmiyyemizden
vâkı' oldu

Bundan başka burada *vâkı' olmak* sözcüğün iki defa geçmesi ilginçtir. İlk cümlede –miş'li geçmiş zamanın kullanışı bundan önce anlatılan fethin neticesini simgelemektedir. Sonradan başka kalelerin fethi geçmiş zamanla anlatılıyor. Yukarıdaki örnekte gördüğümüz gibi burada da aynı fiil, anlatılan iki olayı birbirinden ayırmak amacıyla kullanılmıştır.

Makalemizin unvanında sorduğumuz soruya yanıt verebilmek düşüncesiyle nesirli tarihçi edebiyatını tarayarak tarih kaynağı olan vesikalarda geçen cümlelere üslup bakımından yakın olan örnekler bulmaya çalıştık. Osmanlı tarih eserlerinden bir çoğunun, inşa üslubu ya da divan nesriyle yazılmış olduğu bilinmektedir. Matrakçı Nasûh, *Beyân-i Menâzil-i Sefer-i 'Irâkeyn'*inde düşman memleketi hakkında şunları yazmaktadır (Yurdaydın 1976: 269):

cilvegâh-i tâvus-i behcet-nümâ
ve gülzâr-i bülbül-i ferhat-nevâ
olan menâzil ve merâhilleri
serâser mesken-i külâg u bûm
u vatanları
nişîmen-i zâg-i şûm olub
dahı sene-i mezkûre safer
hutime bi'l-hayr ve'z-zafer
ayının beşinde....

Bir nüshası Habsburg'lu I. Ferdinand'a bir nüshası Fransa kiralına gönderilen 1548-49 yıllarının İran seferinin fetihnamesinden alınan aşağıdaki örnek, Matrakçı Nasûh'un aynı memleket hakkında söyledikleri ile karşılaştırıldığında iki metinde aynı resmin çizildiğini görüyoruz. Bundan başka yukarıda söz ettiğimiz metnin dalgaları güzelce ortaya çıkmaktadır (Schaendlinger 1983, vesika no: 11 (1549), satır 35-36; krş.: Feridun Bey 1274: 603):

mu'attamât-i kılâ'-i felek-ittisâ'
ve meşâhir-i husûn-i cevzâ-irtifâ'ından

kal'e-i Tortum
ki me'vâ-yi küffâr-i şûm
ve mecma'-i kelâğ u bûm
olub
ol diyârlarun dârü'l-mülki olmağla
hasânet u metânet ile meşhûr olmışdı

Buna benzer bir örnek çiftini daha göstermek istiyoruz (Kappert 1981: 38 – trankripsyonunu biraz değiştirdik)

tâ'ife-i evbâş-i
Kızılbaş-i
mezâhib-hirâş
fırka-i hûn-pâş
ve dîn-tirâş
ve rafz-fâş

Aynı döneme ait iki tane vesikada yine Kızılbaş'ları tarif eden ve birbirine çok benzeyen cümleler bulunmaktadır (Schaendlinger 1983, vesika no: 11, satır 4-5):

tâyife-i Kızılbaş-i
evbâş-i
zalâlet-ma'âş
ki nâyirân-i nevâyir-i fesâd u fiten
kâtî'ân-i tarâyık-i ferâyız u sünen
olub
refz u ilhâd ile mestûr
mezheb-i şenf'a-i şî'aya şüyü' virmekle
çırâğ-i devletleri şu'le-i îmândan mechûrdur

Feridun Bey 1274, I, s. 607 (Semerkand padişahına Abdüllatif'e gönderilen nâme;1550)

...haşiyet-i şemşîr-berân-i gâziyân-i
nusret-karînden serâ-perde-i gürîz u ihtifâda
mânend-i nisvân
mi'cer-pûş
muhtefî vu medhûş olub

(Schaendlinger 1983, vesika no: 11, satır 8-9)

mehâbet-i cüyûş-i sürûş-hurûşdan
perde-i ihtifâda mestûr u mi'cer-pûş
şehâmet-i şemşîr-i dilâverân-i düşmen-gîrden
mûr-i zebûn gibi
sekbe-i zemînde pinhân u medhûş
olduğı zâhir u bâhir oldı

Yukarıdaki cümlelerin dalga hareketi iyice duyulmaktadır.

Okuyucu ve daha çok dinleyicilere tesiri şu örneğin son iki satırdan anlaşılır (Schaendlinger 1983, vesika no: 11, satır 15):

bi'l-cümle cümhûr-i gâziyân-i zafer-kırân
 'asâkir-i feth-me'âsir u nusret-iktirânun
 ile
 fethine ikdâm
 olındukda
 eyâdi-yi zafer-mebâdi-yi
 nüvvâb-i kâm-yâba
 düşmek mukadder imiş
 zemân-i yesirde fethi müyesser imiş

Görüldüğü gibi, örneklerimizin birkaç tanesini Schaendlinger 1983'te yer alan 11 no'lu vesikadan aldık. Bunun sebebi, 11 no'lu vesikanın dil bakımından özel bir yer tuttuğunu düşünmemizdir. Bunu tespit etmek için, Schaendlinger 1983'te yayınlanan 36 tane vesikanın bütün isimlerinin hangileri hangi dile ait olduğunu hesap ettik. Neticesini aşağıdaki tabloya aktarabiliriz:

Schaendlinger 1983'te yayınlanan 36 vesikanın isimleri cetveli

	% Arapça	Arapça/ Farsça	Farsça Arapça/ Türkçe	Türkçe	AvrupalıAr. olmayan sözcüklerin Ar. çoğulu
vesika no:11	79,92	1,6	12,92	-----	5,25 0,2 -----
vesika no:11 hariç toplam	65,82	2,69	6,80	-----	2,92 15,24 3,95 0,34
toplam	68,64	2,64	7,56	2,67	14,53 3,64 0,31

Bu tablodan, İran seferinin fetihnamesi olan 11 no'lu vesikanın istatistik bakımından hakikaten özel yer tuttuğu belli olmuştur. 11 no'lu vesikanın materyali bütün vesikaların isimleriyle beraber sayılırsa, isimlerin toplam rakamları değişik olur. Yalnız Arapça sözcüklerinin oranının artması değil, bilhassa 11 no'lu vesikada geçen Farsça sözcüklerinin rakamları Farsça sözcüklerinin toplam rakamından çok daha yüksektir. Hâlbuki, Osmanlı edebiyatı eserlerinde, nesir olsun şiir olsun, sözcük seçimi sık sık metinde anlatılan konuya bağlıdır. Bilindiği gibi, edebiyatın bu özelliği, en mükemmel şekilde tabii şehrengiz

türünde görünmektedir. Bizim 11 no'lu vesikada Farsça sözcüklerin oranının o kadar yüksek olması ise, İran seferinin fetihnamesi niteliğinden olmalıdır.

Böylece, edebiyatta bilinen bu özelliğe bazı süslü vesikalarda da rastlanmaktadır. Sadrazam Sokollu Mehmed Paşa'nın İstanbul'da olan bir sarayı için İstanbul su yollarından günde muayyen bir miktar su almak hakkını yenileyen ferman, baştan başa su teşbihlerinden ibarettir:

Sadrazam Sokollu Mehmed Paşa için II. Selim'in fermanı (1567, Römer baskıda a)

Çün cereyân-i cüybâr-i
'inâyet-i bî-gâyet-i şâhâne
ve feyezân-i çeşme-sâr-i
himâyet-i bî-nihâyet-i pâdişâhânem
ahass-i havâss-i
saltanetüm hakkında
cârî vu sârî olub
dâyimâ hiyâz-i riyâz-i âmâlleri
zülâl-i kesîrû'n-nevâl-i
'atâyâm ile mâlâmâl
olmak
ehemm u elzem olmağın

Son olarak vereceğimiz örnek, 16. yüzyıla ait olmamasına rağmen, vesikaların dilinin bundan sonra da aynı özelliklerini taşımakta olduğunu gösterir (Papp 2003, vesika no: 54.2 – 1605):

izhâr-i isyân idenlerün
pâyimâl olduklarını müşâhede
itmekle
mûmâ ileyh cedd-i emcedimüzün
ni'met-i kadîmesi hakk-i ri'âyet üzere oldukları bi'l-müşâfehe
tahrîr u beyân
ve hakkınızda hüsn-i şehâdet ile cemî'-i hidemât-i meşkûrenüz
zamîr-i münîr-i hurşîd-nazîrümûze
zâhir u nümâyân
olmuşdur

Sonuç olarak, başlangıçta sorduğumuz soruya evet diye cevap verebiliriz: Bazı sıradışı vesikalara "nesir şaheseri" denilebilir. Vesikaların yeni üslubunun yaratılışında Celalzade Mustafa'nın rolünü hatırlamamız gerekir. Gördüğümüz gibi, ritmik öğelerin, vesikaların divan-i hümayunda yüksek sesle okunduğu sırada dinleyiciler üzerine

tesirini de göz önünde tutmak önemlidir. Son olarak da fetihname, sadrazamlara berat gibi vesikaların, Osmanlı hükümdarının paytahtının hakikaten bir *südde-i seniyye-i sa'adet-penâh* ve *atebe-i aliyye-i celâlet-destgâh* olduğunu göstermek amacıyla yazıldıklarını da unutmamalıyız.

Kaynaklar

- Feridun Bey (1274/1857-58). *Ahmed Ferîdün, Münşe'âtü s-selâtin*, C. I, İstanbul: Darü't-tibaathane-i âmire.
- Flemming, Barbara (1973). "Bemerkungen zur türkischen Prosa vor der Tanzimat-Zeit", *Der Islam* 50, s. 157-167.
- İz, Fahir (1964). *Eski Türk Edebiyatında Nesir I*, İstanbul: Osmanlı Yalçın Matbaası.
- Kappert, Petra (1981). *Geschichte Sultan Süleymân Kânûnîs von 1520 bis 1557 oder Tabakât ül-Memâlik ve Derecât ül-Mesâlik von Celzâde Mustafâ genannt Koca Nişâncı*. Steiner, Wiesbaden.
- Kraelitz-Greifenhorst, Friedrich (1921). *Osmanische Urkunden in Türkischer Sprache Aus Der Zweiten Hälfte Des 15. Jahrhunderts. Ein Beitrag Zur Osmanischen Diplomatie*. Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften, phil.-hist. Kl., 197, III, Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften.
- Levend, Agah Sırrı (1972). *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleştirme Evreleri*, 3. Basım, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Matuz, Josef (1972). "Zur Sprache der Urkunden Süleymans des Prächtigen", *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* 26, s. 285-297.
- _____. (1974). *Das Kanzleiwesen Sultan Suleymans des Prächtigen*, *Freiburger Islamstudien* 5, Steiner, Wiesbaden.
- Ménage, Victor (1985). "On the Constituent Elements of Certain Sixteenth-Century Ottoman Documents", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies* 48, s. 283-304.
- Mignon, Laurent (2005). "History Beyond Prose and Poetry: Ali Kemal and the Ottoman Historiographical Tradition", *Neither Shiraz Nor Paris: Papers on modern Turkish literature*, İstanbul: ISIS Yayınevi, s. 51-59.
- Murphey, Rhoads (1993-1994). "Ottoman Historical Writing in the Seventeenth-Century: A Survey of the General Development of the Genre after the Reign of Sultan Ahmed I (1603-1617)", *Archivum Ottomanicum* 13, s. 277-311.
- Özdem, Ragıp (1940). "Tanzimattan Beri Yazı Dilimiz, Fikrî nesir dilimizin gelişmesi", *Tanzimat I*, İstanbul: Maarif Matbaası, s. 859-931.
- Papp, Sándor (2003). *Die Verleihungs-, Befrchtigungs- und Vertragsurkunden der Osmanen für Ungarn und Siebenbürgen: eine quellenkritische Untersuchung*, Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften (Avusturya Bilimler Akademisi Yayınları).

- Römer, Claudia (baskıda a). "A firman of Selim II concerning the water supply of Sokollu Mehmed Pasha's house (1567)", Ed. Özer Ergenç, *Halil İncalcık Armağanı*.
- _____. (baskıda b). "Mustafa Âlî'nin Eserlerinde Aliterasyon", *Gelibolu Mustafa Âlî sempozyumu*, 28 Nisan 2011, Türk Dil Kurumu – Gazi Üniversitesi.
- Schaendlinger, Anton C. (1983). *Die Schreiben Süleymans des Prächtigen an Karl V., Ferdinand I. und Maximilian II. aus dem Haus-, Hof- und Staatsarchiv zu Wien*, Unter Mitarbeit von Claudia Römer. *Denkschriften der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, phil.-hist.Kl., Bd. 163*, Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Tietze, Andreas (1973). "Mustafa Âlî of Gallipoli's Prose Style", *Archivum Ottomanicum* 5, s. 297-319.
- _____. (1979-1982). *Mustafâ 'Âlî's Counsel for Sultans of 1581*, Part I-II, Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften.
- _____. (1989). "Zur Wiederempfindung der osmanischen Reimprosa", *Bosworth, C.E. vd., The Islamic World. From Classical to Modern Times. Essays in honor of Bernard Lewis*, Princeton, New Jersey: The Darwin Press, s. 609-613.
- Yurdaydın, Hüseyin Gazi (1976). *Nasûhü's-Silâhi (Matrakçı) Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i İrâkeyn-i Sultân Süleyman Han*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.